

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Ľudmila Kónyová

Inovatívne metódy pri vyučovaní významovej roviny slovenského jazyka

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Ľudmila Kónyová

Kontakt na autora: Evanjelická spojená škola, org. zložka: Evanjelické kolegiálne gymnázium, Námestie legionárov 3, Prešov, konyova@esspo.sk

Názov OPS/OSO: Inovatívne metódy pri vyučovaní významovej roviny slovenského jazyka

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2014
VII. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Merňáková Eva

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Inovatívne metódy, významová rovina slovenského jazyka, slovná zásoba, kritické čítanie, kritické myslenie, elektronické slovníky, Slovenský národný korpus, interaktívna tabuľa, kooperatívna práca, tvorivé písanie, sebareflexia, argumentácia, 8-ročné gymnázium

Anotácia

Žiaci sú inovatívnymi metódami vedení na hodinách slovenského jazyka a literatúry k tomu, aby povedali svoj názor, učia sa argumentovať, samostatne alebo v spolupráci so spolužiakmi nachádzať správne riešenia, zmysluplne pracovať s interaktívnou tabuľou, či počítačom. Na hodinách sa využívaním netradičných metód dosahuje aktívny prístup žiakov k učeniu sa. V tejto práci sú vytvorené návrhy aktivít s využitím inovatívnych metód pri vyučovaní Významovej roviny jazyka v 8-ročnom gymnáziu. Návrh metodiky obsahuje tému, učebné ciele, popis konkrétnej úlohy, použité metódy, učebné pomôcky. Predložená metodika bola overená na vyučovaní, následne uvádzam skúsenosti z konkrétnej realizácie.

OBSAH

ÚVOD	5
1 OPIS OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI	7
2 VYUČOVACIE METÓDY.....	9
2.1 Kritické čítanie a kritické myslenie	9
2.2 Práca s elektronickými slovníkmi	10
2.3 Práca s interaktívnou tabuľou.....	11
2.4 Kooperatívna práca žiakov	12
2.5 Tvorivé písanie	12
3 VÝZNAMOVÁ ROVINA JAZYKA V 1. ROČNÍKU 8-ROČNÉHO GYMNÁZIA	13
3.1 Návrh aktivít	13
3.2 Konkrétna realizácia navrhovaných aktivít	16
4 VÝZNAMOVÁ ROVINA JAZYKA V 6. ROČNÍKU 8-ROČNÉHO GYMNÁZIA	23
4.1 Návrh aktivít	23
4.2 Konkrétna realizácia navrhovaných aktivít	24
ZÁVER	30
Zoznam príloh	32

ÚVOD

Uvedená pedagogická skúsenosť súvisí s vyučovaním Významovej roviny slovenského jazyka v 1. a 6. ročníku 8-ročného gymnázia. Významová rovina jazyka má na hodinách slovenského jazyka a literatúry nezastupiteľné miesto. Obsahuje učivo, ktoré sa zaoberá slovnou zásobou a tá je (ako prax ukazuje) u našich žiakov rôzna. Neustále rozvíjať ich komunikačné zručnosti, viesť ich k chápaniu vzťahov medzi slovami, naučiť ich vnímať jazyk ako systém slov, dokázať im, že bez kritického myslenia sa ťažšie uplatnia aj v praktickom živote, to je pre každého učiteľa slovenského jazyka a literatúry výzva, na ktorú, žiaľ, ešte nie sme všetci pripravení.

Ak dnes chceme v škole pripravovať žiakov pre život, musíme sa prispôsobovať novým podmienkam, ktoré so sebou dnešná doba prináša. Práve slovenský jazyk a literatúra patrí medzi predmety, pri vyučovaní ktorých si mnohí ešte stále nevedia predstaviť aktívne využívanie modernej didaktickej techniky. Je potrebné si uvedomiť, že škola je tým miestom, kde trávajú deti väčšiu časť svojho dňa, a keď chce konkurovať virtuálnemu svetu, ktorý si mladí ľudia okolo seba často vytvárajú, je nevyhnutné zareagovať na zmeny súvisiace s využívaním informačno-komunikačných technológií (IKT).

Vo svojej práci uvádzam päť metód, ktoré som zaradila medzi inovatívne metódy. Jednou z nich je práca s IKT a elektronickými slovníkmi. Vzdelávanie s využitím IKT zabezpečuje rozvíjanie počítačovej gramotnosti, ich vplyvom dochádza k zvýšenej motivácii a aktivizácii učiacich sa. Učiteľ, ktorý si vopred pripraví metodiku a postup, zabezpečí vhodné pomôcky, sa stáva facilitátorom a žiaci majú pocit, že sa učia sami. Medzi didaktickú techniku, ktorú používam na hodinách ako prostriedok vyučovania, patria notebooky s pripojením na internet, dataprojektor, interaktívna tabuľa.

Inovatívna metóda neznamena len prácu s IKT. Možno medzi ne začleniť metódy, ktorými dosahujeme lepšie učebné výsledky, ktorými sa mení sociálne klíma v triede k lepšiemu. Preto som medzi metódy, ktorými dochádza k skvalitňovaniu učenia sa, zaradila aj kritické čítanie a myslenie, kooperatívnu prácu, tvorivé písanie.

Predkladaná práca pozostáva zo štyroch kapitol. V 1. kapitole sa venuje opisu osvedčenej pedagogickej skúsenosti (OPS), východiskám, cieľom, vymedzuje špecifika cieľovej skupiny, kompetencie. Obsahom 2. kapitoly je prehľad a stručný popis inovatívnych metód, ktoré možno pri vyučovaní Významovej roviny jazyka efektívne využívať. V 3. kapitole, v ktorej sa zaoberám cieľovou skupinou žiakov 1. ročníka 8-ročného gymnázia (6. r. ZŠ), som v jej 1. podkapitole navrhla niekoľko aktivít s popísanou metodikou práce. V jej 2. podkapitole zase prinášam popis konkrétnej realizácie navrhovaných aktivít aj s hodnotením. 4. kapitola je kompozične totožná s 3., ale venujem sa v nej cieľovej skupine žiakov 6. ročníka 8-ročného gymnázia (1. r. SŠ), teda menia sa témy, cieľ, náročnosť učiva.

Pri uvedenej OPS som zohľadnila obsah učiva, čas, podmienky výučby. Pri kooperatívnej práci žiakov je potrebné myslieť na individuálny prístup k žiakom. Na hodinách sa upustilo od memorovania vedomostí, výkladu učiteľa, je potrebné viesť žiakov k samostatnosti (aj práci v skupinách), učiteľ by mal len činnosť koordinovať. Pri tom je potrebné vytvárať priaznivú klímu v triedach a prechádzať od inštruktívneho spôsobu výučby k motivujúco – konštruktívnemu. Aktivity, pri ktorých som využila inovatívne

metódy, sú v súlade s osvojením si vedomostí, ale najmä zručností a kompetencií podľa novej koncepcie, s ktorou sa v školách stretávame. Súčasťou práce sú aj prílohy, ktoré obsahujú najmä konkrétne výstupy žiakov z hodín.

1 OPIS OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI

Kontext a rámec

Ponúkaná pedagogická skúsenosť súvisí s vyučovaním slovenského jazyka a literatúry (SJL) v 8-ročnom gymnáziu v triedach 1. a 5. ročníka, teda učivom totožným so 6. ročníkom základnej školy a 1. ročníkom strednej školy. Vzhľadom k tomu, že žiaci majú na hodinách získať také vedomosti, zručnosti a návyky, ktoré budú vedieť uplatniť v živote, je potrebné vyučovanie neustále inovovať. Na využitie a uplatnenie inovatívnych metód som si vybrala tematický celok: Významová rovina jazyka. Pri preberaní tohto učiva prepájam v nižších ročníkoch jazykovú zložku s literárnou i slohovou, pričom vychádzam zo Štátneho vzdelávacieho programu, učebných osnov, školského vzdelávacieho programu.

Hlavná časť práce obsahuje súbor metodických materiálov, ktorý má slúžiť ako inšpirácia, námet pre učiteľov slovenského jazyka. Sú rozdelené podľa ročníkov, v ktorých sa využívajú. K napísaniu práce ma viedla vlastná skúsenosť, keď sa predkladaných vyučovacích hodín (ktoré som v škole odučila), zúčastnila aj zástupkyňa štátnej školskej inšpekcia a tá bola aktivitou žiakov, ako aj výstupom hodín tak nadšená, že ma po rozbere hodín oslovila, aby som sa svojou pedagogickou skúsenosťou podelila s učiteľskou verejnosťou.

Na hodinách sa upustilo od memorovania vedomostí, výkladu učiteľa, je potrebné viesť žiakov k samostatnosti (aj v skupinách), učiteľ by mal len činnosť koordinovať. Pri tom je potrebné vytvárať priaznivú klímu v edukačnom procese a prechádzať od inštruktívnemu spôsobu výučby k motivujúco – konštruktívnemu, kde je kladený dôraz na aktivitu a slobodu osobnosti. Žiakov vediem už aj v mladšom veku k informačnej gramotnosti, zároveň sama na hodinách využívam digitálne technológie, či IKT. Cieľom ich zavádzania je spestriť vyučovanie, názornosť, žiaci získavajú nové kompetencie.

Pri vyučovaní Významovej roviny jazyka sú mnou použité nasledujúce metódy práce:

1. rozvoj kritického čítania a myslenia
2. práca s IKT, práca s elektronickými slovníkmi,
3. práca s interaktívnou tabuľou,
4. kooperatívna práca žiakov,
5. tvorivé písanie - tvorba vlastných textov.

V 1. ročníku 8-ročného gymnázia (6. r. ZŠ) majú žiaci našej školy 4 hodiny SJL týždenne. Predmet je ale trojzložkový. V praxi to znamená, že vo výchovno-vzdelávacích plánoch sme vyčlenili 50 hodín ročne slovenskému jazyku, 50 hodín literatúre a 32 hodín slohu. Vzhľadom k tomu, že nemožno hodiny v zložkách vyčleniť na celé hodiny týždenne, je veľmi vhodné tematické celky (TC) jednotlivých zložiek prepájať. To robím aj pri TC Významová rovina jazyka – v osnovách vyčlenených 10 hodín, kde sa žiaci učia rozlišovať spisovnú a nespisovnú podobu slova, slang, nárečia, zvukovú a pravopisnú rovinu jazyka najmä pri cudzích slovách. Preto je vhodné zaradiť do vyučovania gramatiky prácu s textom, napr. s pracovným listom. Dá sa realizovať aj na hodinách literatúry a slohu.

V 5. ročníku 8-ročného gymnázia (1. r. SŠ) sa slovenčina vyučuje 3 hodiny týždenne. Literatúre sa venujeme 49 hodín ročne, sloh a jazyk kombinujeme na 50 hodinách. Lexikálna rovina jazyka sa preberá na 10 hodinách.

Práve pri uvedených témach je vhodné používať aj informačné a komunikačné technológie (počítač, internet). V našej škole sú podmienky na využívanie modernej didaktickej techniky na primeranej úrovni. Každý učiteľ má k dispozícii notebook, v každej triede je nainštalovaný dataprojektor, máme 2 interaktívne tabule - Promethean Activboard, videokameru. Za nedostatočnú považujem 1 počítačovú miestnosť pre žiakov, nakoľko sa v nej vyučuje informatika. Pozitívne je, že máme tzv. pohyblivú techniku, zo školskej knižnice si môžeme na hodiny požičiavať notebooky do tried pre žiakov (28 kusov). Škola je pokrytá wifi systémom pripojenia k internetu.

Špecifikácia cieľovej skupiny

- **Kategória:** učiteľ
- **Podkategória pedagogických zamestnancov podľa § 13 zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov:** učiteľ pre nižšie stredné vzdelávanie (učiteľ druhého stupňa základnej školy), učiteľ pre úplné stredné všeobecné vzdelávanie a učiteľ pre úplné stredné odborné vzdelávanie (učiteľ strednej školy)
- **Žiak:** žiak 8-ročného gymnázia
- **Vzdelávacia oblasť:** Jazyk a komunikácia
- **Škola, ročník:** 8-ročné gymnázium (1. a 5. ročník), resp. 6. ročník ZŠ, 1. ročník SŠ
- **Vyučovacie predmety:** slovenský jazyk a literatúra
- **Tematický celok, učivo:** Významová rovina jazyka, Lexikálna rovina jazyka
- **Názov programu kontinuálneho vzdelávania:**
 - Nové podnety pre výučbu významovej roviny jazyka na ZŠ, SŠ
 - Inovácie v didaktike pre učiteľov SJL na ZŠ, SŠ
 - Metódy a formy práce na hodinách literatúry na ZŠ v rámci nových pedagogických dokumentov

Cieľ práce

Poskytnúť učiteľom slovenského jazyka a literatúry metodický materiál na vyučovanie Významovej roviny jazyka s využitím inovatívnych metód, ktoré vedú žiakov k aktivite, tvorivosti, sebareflexii, kritickému mysleniu.

Vymedzenie kompetencií

U žiakov rozvíjam aktivitami na uvedených hodinách nasledovné kompetencie: kognitívne, psychomotorické, socioafektívne, interpersonálne, sebahodnotiace. Dôraz je kladený na prácu s informáciami, čitateľskú a počítačovú gramotnosť, schopnosť argumentovať, kriticky myslieť. Učia sa pracovať kooperatívne, ale aj samostatne. Aktívne objavujú, formulujú a prezentujú vlastný názor. Rozvíjajú si komunikačné zručnosti.

2 VYUČOVACIE METÓDY

Jedným z hlavných cieľov reformy školstva v Slovenskej republike je premeniť tradičné školstvo na tvorivo-humánnu výchovu a vzdelávanie, kde je kladený dôraz na aktivitu a slobodu osobnosti. Inovácie sú často chápané ako niečo nové, moderné, zaujímavejšie, podnetnejšie, čo učitelia zavádzajú do vyučovacieho procesu, aby sa zvýšila atraktivnosť učenia sa pre žiakov, dosiahli sa lepšie učebné výsledky a zlepšila sa celková sociálno-emočná klíma v triede. [6]

Medzi metódy, ktoré pomáhajú tento cieľ realizovať a zároveň pomáhajú vytvoriť vhodné podmienky pre modernú výučbu, patria projektová, kooperatívna metóda, či využitie informačných a komunikačných technológií (IKT). Tie majú v dnešnej tvorivej škole nezastupiteľné miesto. Patria k inovačným trendom, ktoré prispievajú k zefektívneniu vyučovania. Vzdelávanie s využitím IKT (ktorých implementácia do výučby a ich vhodné využitie môže byť prínosom pre celý edukačný proces) zabezpečuje rozvíjanie počítačovej gramotnosti, ich vplyvom dochádza k zvýšenej motivácii a aktivizácii učiacich sa. Nástupom tzv. informačnej spoločnosti sa mení pohľad na súčasné školstvo a na jeho význam. Úlohou súčasnej školy je inovovať edukačný proces tak, aby vplyvom využitia moderných trendov vo vyučovaní dokázala produkovať ľudí schopných aktívne uplatniť získané vedomosti, zručnosti a návyky v bežnom živote. Prostredníctvom využitia internetu (prostriedok, pomocou ktorého dochádza k efektívnejšiemu zisťovaniu informácií, zdroj inšpirácií) dochádza k modernizácii výučby. Dôležitým faktorom pre vytvorenie priaznivej klímy v edukačnom procese je aj prechod učiteľa od inštruktívneho spôsobu výučby k motivujúco – konštruktívnemu.

2.1 Kritické čítanie a kritické myslenie

Kritické čítanie - je čítanie, pri ktorom literárny (ale aj iný) text podlieha hodnoteniu. Žiak pri čítaní skúma poznávacie alebo výchovné hodnoty textu a kriticky sa s nimi vyrovnáva. Všíma si aj štylistické a jazykové spôsoby podania, prezentácie obsahu a sám si uvedomuje ich používanie. Nekritickému čitateľovi text poskytuje fakty. Takýto čitateľ získava vedomosti zapamätaním si výrokov z textu. Kritický čitateľ vníma každý text ako niečí opis faktov a niečie chápanie problému. Rozlišuje nielen to, čo text hovorí, ale aj ako text opisuje problém. Rozoznáva teda rôzne texty, každý ako jedinečný výtvor jedinečného autora. Nekritický čitateľ možno číta preto, aby sa naučil nové fakty. Nekritický čitateľ je spokojný, keď porozumie tomu, čo text opisuje a zopakuje podstatu textu. Kritický čitateľ zisťuje, ako text podporuje tvrdenia – ponúka príklady, argumenty. Tiež vie po analýze textu odhaliť podstatu, zmysel textu, teda čo text ako celok znamená. Kritické čítanie je technika, ktorou sa získavajú informácie a myšlienky z textu.

Kritické myslenie - je technika hodnotenia myšlienok a informácií, pomocou ktorej rozhodujeme, čo prijať. Kritické čítanie znamená pozorné, aktívne, analytické čítanie. Kritické myslenie zahŕňa reflexiu hodnovernosti toho, čo sme čítali s ohľadom na predchádzajúce vedomosti. Iba keď dokonale pochopíme text (kritické čítanie), môžeme zhodnotiť jeho tvrdenia (kritické myslenie). Kritické čítanie a myslenie fungujú spoločne. Kritické myslenie závisí od kritického čítania. Myslieť kriticky znamená overovať dôkazy. Jednoduché čítanie toho, čo je v texte, vyhovuje cieľu naučiť sa špecifické informácie, alebo pochopiť niekoho myšlienky. Často potrebujú ľudia čítať z

iných dôvodov: napr. riešiť problém. Tieto metódy sa najčastejšie na hodinách využívajú pri práci s textom v rôznych pracovných listoch.

Ako pracovať s textom pri čítaní:

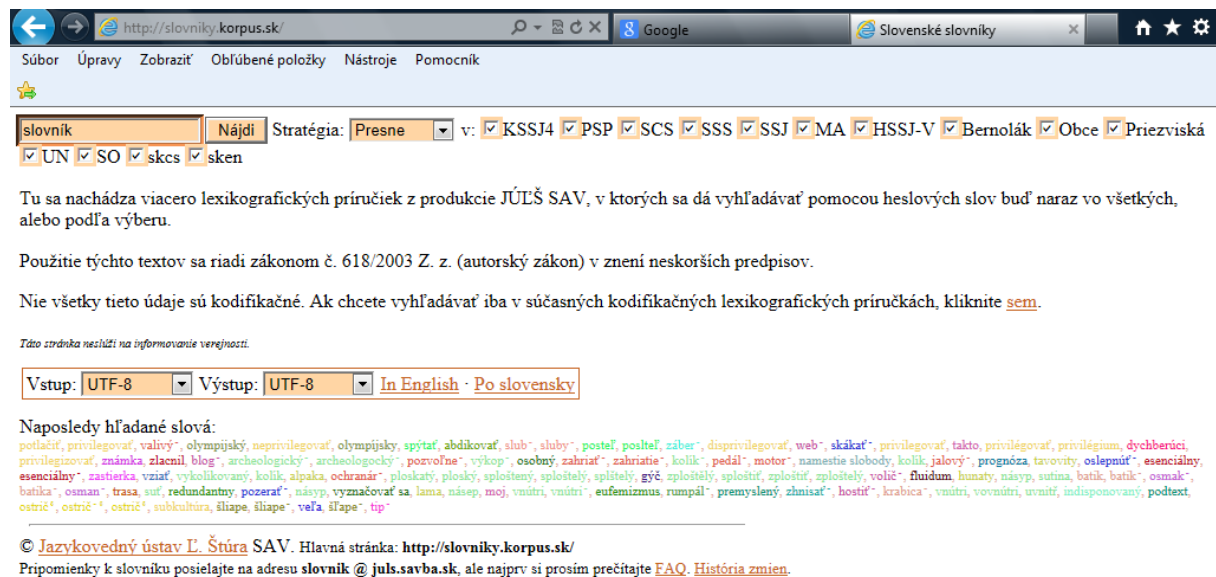
1. uvedomiť si, čo opisuje text – prerozprávanie textu (zopakovanie podstatných vecí)
2. ako text podporuje tvrdenia – deskripcia, opis
3. čo text znamená (zmysel textu) – interpretácia

Ciele kritického čítania:

- rozpoznať, čo bolo autorovým cieľom,
 - pochopiť naladenie (jazyk) a presvedčivosť elementov,
 - rozpoznať úroveň zaangažovanosti autora, zaujatosť, predpojatosť prístupu.
- Každý z uvedených cieľov vyžaduje hľadanie medzi riadkami a aj z textu ako celku.

2.2 Práca s elektronickými slovníkmi

Využitie IKT patrí medzi základné pedagogické stratégie na rozvoj kľúčových kompetencií v novom školskom vzdelávacom programe. Žiaci už na 2. stupni ZŠ vedia tak pracovať s internetom, že môžu využívať lexikografické príručky v elektronickej podobe. Žiaci si svoje poznanie konštruujú sami. Vyhľadávajú potrebné informácie v príručkách, ich porovnávaním a zovšeobecňovaním si vytvárajú vlastnú verziu poznatkov, ktorú si potom verifikujú v dialógu s ostatnými spolužiakmi a s učiteľom. Nejde len o výsledok, ale aj o proces získavania poznatkov. Pri ňom sa následne rozvíjajú ďalšie myšlienkové operácie žiakov - komparácia, kategorizácia, abstrakcia, analógia. Žiaci sa ich používaním na hodinách v škole stávajú aktívnymi, postupne si z hodín odnesú návyk, naučia sa používať ich bežne aj pri domácej príprave. [3]

The screenshot shows a web browser window with the URL <http://slovniky.korpus.sk/>. The page features a search bar with the text 'slovník' and a 'Nájdí' button. Below the search bar, there are several checkboxes for selecting different dictionary sources: UN, SO, skcs, sken, KSSJ4, PSP, SCS, SSS, SSJ, MA, HSSJ-V, Bernolák, Obce, and Priezviská. The 'Stratégia' is set to 'Presne'. Below the search options, there is a message: 'Tu sa nachádza viacero lexikografických príručiek z produkcie JÚLŠ SAV, v ktorých sa dá vyhľadávať pomocou heslových slov buď naraz vo všetkých, alebo podľa výberu.' There is also a note about the use of these texts according to law 618/2003 Z. z. and a link to 'sem'. At the bottom, there is a section 'Naposledy hľadané slová:' followed by a list of words and their related terms, such as 'potlačiť', 'privilegovať', 'valivý', 'olympijský', 'neprivilegovať', 'olympijský', 'spýtať', 'abdikovať', 'slub', 'sluby', 'postel', 'poslať', 'záber', 'disprivilegovať', 'web', 'skákať', 'privilegovať', 'taktó', 'privilegovať', 'privilegium', 'dychberúci', 'privilegizovať', 'známka', 'zlačiť', 'blog', 'archeologický', 'archeologický', 'pozvoľne', 'výkop', 'osobný', 'zahriať', 'zahriatie', 'kolík', 'pedál', 'motor', 'namestie slobody', 'kolík', 'jalový', 'prognóza', 'tavovity', 'oslepnúť', 'esenciálny', 'esenciálny', 'zasiatka', 'vziat', 'vykolikovaný', 'kolík', 'alpaka', 'ochranár', 'ploškatý', 'ploský', 'sploštený', 'sploštený', 'spĺstely', 'gýč', 'zploštený', 'zploštit', 'zploštit', 'zploštený', 'volič', 'fluidum', 'hunaty', 'nášyp', 'sutina', 'batik', 'batik', 'osmak', 'batika', 'osman', 'trasa', 'suť', 'redundantný', 'pozeráť', 'nášyp', 'vyznačovať sa', 'lama', 'nášep', 'moj', 'vnútri', 'vnútri', 'eufermizmus', 'rumpál', 'premyslený', 'zhnišať', 'hostiť', 'krabica', 'vnútri', 'vovnútri', 'uvnútri', 'indisponovaný', 'podtext', 'ostrieč', 'ostrieč', 'ostrieč', 'subkultúra', 'šilape', 'šilape', 'veľa', 'šilape', 'tip'.

© Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV. Hlavná stránka: <http://slovniky.korpus.sk/>
Pripomienky k slovníku posielajte na adresu slovník@juls.savba.sk, ale najprv si prosím prečítajte [FAQ](#). [História zmien](#).

Obrázok 1 Elektronické slovníky JÚLŠ

Prameň: www.slovniky.korpus.sk

Na hodinách pracujeme s overenými a vierohodnými elektronickými lexikografickými príručkami Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV (JÚLŠ) <http://slovník.juls.savba.sk/>.

Internetová stránka JÚLŠ rozlišuje kodifikačné slovníky od nekodifikačných aj farebne. Na adrese <http://slovník.juls.savba.sk/> môžeme vyhľadávať v modrom poli z kodifikačných slovníkov KSSJ4 a PSP. Na adrese <http://slovníky.korpus.sk/> môžeme vyhľadávať v oranžovo podfarbených poliach aj z nekodifikačných príručiek. [4]

Žiaci, ktorí najprv ovládajú prácu s knižnými slovníkmi, veľmi rýchlo zistia výhody elektronických. Na jednej webovej stránke sú obsahy všetkých knižných slovníkov. Vyhľadávanie informácií je časovo nenáročné. Heslové usporiadanie on-line slovníkov je prehľadné. Pri zadaní vyhľadávaného slova sa nám zobrazí vysvetlenie hesla v jednotlivých slovníkoch: Krátky slovník slovenského jazyka, Pravidlá slovenského pravopisu, Slovník cudzích slov, Slovník slovenského jazyka, Historický a Morfológický slovník.

2.3 Práca s interaktívnou tabuľou

Interaktívna tabuľa je to dotykovo senzitívna plocha, prostredníctvom ktorej prebieha vzájomná komunikácia medzi užívateľom a počítačom s cieľom zabezpečiť maximálnu možnú mieru názornosti zobrazovaného obsahu. Používa sa v spojení s počítačom a dataprojektorom. Môže sa teda využiť pri prezentovaní informácií ako vizuálny prostriedok (vlastné zdroje, internet) na pochopenie nového učiva. Žiaci sa učia aktívnou činnosťou, je umožnené dopĺňať vizuálne stvárnenie slovným komentárom, zapojiť pri tom žiakov. [1]

V našej škole používame interaktívnu tabuľu PROMETHEAN Activboard. Je to tabuľa s prednou projekciou, pevná, má interaktívny displej. Interaktívna tabuľa Activboard 300 (Obr. 2) je doplnená o softvér ActivInspire Profesional Edition, ktorý ponúka pracovať s interaktívnymi materiálmi. Umožňuje využívať rôzne médiá (video, obrázky, zvuky, odkazy), ktoré pomáhajú pracovať zaujímavo i dynamicky. [5]

Obrázok 2 Interaktívna tabuľa PROMETHEAN Activboard

Prameň: súkromný archív autora

2.4 Kooperatívna práca žiakov

Základom kooperatívneho vyučovania je kooperácia. Slovo kooperácia je z lat. cooperare, čo znamená spolupracovať. V minulosti sa u nás bežne používal termín skupinové vyučovanie, práca v skupinách. [2]

Pri tomto spôsobe vyučovania žiaci pracujú v triede v malých skupinách. Spolupracujú pri riešení úloh, osvojovaní vedomostí. Vykonávajú rôzne praktické činnosti v atmosfére rovnoprávnosti a spolupráce. Výsledok práce skupiny je spravidla väčší, ako súčet výsledkov práce členov skupiny, ak pracujú samostatne. Hodnotenie žiaka závisí od výkonu skupiny, ktorej je členom. Počet členov skupiny môže byť v rozpätí 2-6, optimálny počet je 4-5 žiaci. Dvojčlenná skupina je vhodná pri práci s osobnými počítačmi, pri partnerskom učení. Optimálny počet skupín v triede je 6-8.

Spôsob rozdelenia žiakov do skupín:

- spontánny, na základe priateľstva (žiaci sa rozdelia sami, učiteľ musí trvať na počte členov),
- náhodný (učiteľ určí členov skupiny náhodne)
- usmerňovaný (učiteľ vyberie členov skupiny podľa kritérií: prospech, záujmy, IQ a pod.)
- zámerne premiešať rozdielnosť veku, pohlavia, povahy, vedomostí...),
- podľa zasadacieho poriadku.

2.5 Tvorivé písanie

Prístup a k tvorivému písaniu a pohľad naň býva rôzny. Môžeme pod ním rozumieť každé písanie s výnimkou odpisovania textu, ktorého cieľom je nácvik písma; ale i písanie, ktoré vedie k znovu objavovaniu osobných dispozícií jednotlivcov, čím dochádza k subjektívizácii písomného prejavu. Na tvorivé písanie sa možno pozeráť z viacerých aspektov: vzťah k písaniu – hľadajú sa textové riešenia komunikačných zámerov, vzťah k literárnej kompetencii – práca s literárnym textom (pretváranie, dotváranie textu), vzťah k vyučovacej aktivite (činnostne orientované učenie, zážitkovosť procesu tvorby), vzťah k tvorivosti, motivácii, rozvoju osobnosti žiaka. [7]

Cieľom tvorivého písania je uspokojiť potrebu vymýšľať a tvoriť. Jeho využitie na hodinách je širokospektrálne, žiaci ho obľubujú (najmä v nižších ročníkoch), často pre nich experimentálna činnosť znamená oživenie hodín, môžu sa realizovať aj tí žiaci, ktorí niekedy dosahujú slabšie výsledky. Vyjadrujú osobné pocity, sú vedení k uvažovaniu, tešia sa z práce a jej výsledkov. Začleňujem ho na hodinách najčastejšie vo fáze motivácie, alebo precvičovania a upevňovania učiva. Pri preberaní významovej roviny jazyka tvoria texty k piesni s využitím slangových slov, ktorá sa následne upraví na rapovanie. Je to aktivita zameraná na rozvoj komunikačnej kompetencie, žiaci sú motivovaní k hre a originalite pri práci s jazykom, ktorý tvorivo využívajú. Zvyšuje sa tým jazyková tvorivosť žiakov. Tiež je vhodné pri tomto tematickom celku využiť tvorivé písanie na formovanie literárnej kompetencie, pri ktorom sa z čitateľa stáva spoluautorom textu, napr. pri diele Turčín Poničan. Zároveň sa uplatňuje aj metóda tvorivého vyučovania, čím sa rozvíja osobnosť žiaka, uplatňujú sa jeho emócie, skúsenosti, predstavivosť, inteligencia.

3 VÝZNAMOVÁ ROVINA JAZYKA V 1. ROČNÍKU 8-ROČNÉHO GYMNÁZIA

Pri vyučovaní Významovej roviny jazyka som vychádzala zo ŠVP našej školy. V 1. ročníku 8-ročného (6. ročník ZŠ) gymnázia učíme v rámci tematického celku Významová rovina jazyka 10 hodín v oblasti jazyka. Ja som pre svoju OPS vybrala nasledovné témy: Slovná zásoba, spisovný jazyk a nárečia; Spisovné a nespisovné slová; Rozprávame spisovne?; Práca so slovníkmi. Na základe vlastnej skúsenosti odporúčam práve tieto témy prepojiť aj so zložkami literatúry a slohu, ktoré sú vo výchovno-vzdelávacom pláne školy plánované paralelne – P.O. Hviezdoslav: Zuzanka Hraškovie, S. Chalupka: Turčín Poničan, Použitie informácií a textové pasáže z iných zdrojov, Výber a použitie slov, viet, textových pasáží.

Vzhľadom k tomu, že je to tematický celok, ktorého výstup nie je založený len na teoretických vedomostiach, ale aj na praktických zručnostiach, využívam na niektorých hodinách inovatívne metódy, ktoré sú práve pre danú vekovú skupinu žiakov atraktívne – zvyšuje sa nimi motivácia kučeniu sa, ako aj efektívne. Predchádzam nimi stereotypnosti. Niektoré činnosti sú realizované spôsobom, pri ktorom majú žiaci spätnú sebareflexiu o svojej práci. Úlohy som pripravovala tak, aby sa u žiakov mohlo rozvíjať kritické myslenie, ich argumentácia. Žiaci majú byť schopní povedať svoj vlastný názor, ako aj vedieť prijať názor druhých. Preto, že východiskom mojej OPS je využitie inovatívnych metód na hodinách SJL, uvádzam práve tie pri návrhu aktivít ako prvé.

V časti Konkrétna realizácia navrhovaných aktivít sa budem bližšie venovať len aktivitám, činnostiam, ktoré považujem pri vyučovaní za inovatívne.

3.1 Návrh aktivít

A)

Vyučovacie metódy: motivácia, kritické myslenie, kooperatívne vyučovanie, diskusia.

Názov tematického celku: Významová rovina jazyka

Téma: Slovná zásoba, spisovný jazyk a nárečia

Cieľ aktivity:

1. kognitívny: žiak má vedieť:

- sformulovať vlastný názor,
- analyzovať text,
- vyhľadať informácie,
- hodnotiť názory iných,
- argumentovať.

2. afektívny: žiak má vedieť:

- pracovať v skupinách,
- prijímať, alebo odmietajú názor iných na základe dôkazov,
- veriť svojim schopnostiam.

3. psychomotorický: žiak má vedieť:

- precvičovať si jazykové zručnosti.

Cieľová skupina: žiaci 1. ročníka 8-ročného gymnázia (I. O, 22 žiakov)

Pomôcky: vytlačené texty (pozri Príloha 1) s úlohami

Fáza vyučovacej hodiny: motivačná

Čas: 5 - 10 minút

Práca v skupinách: realizácia výsledkov pred celou triedou, žiaci vyhodnocujú činnosť medzi sebou, hodnotí aj učiteľ, sebareflexia žiakov.

B)

Vyučovacie metódy: motivácia, kritické myslenie, kritické čítanie, argumentácia, diskusia,

Názov tematického celku: Významová rovina jazyka

Téma: Spisovné a nespisovné slová, Rozprávame spisovne?

Cieľ aktivity:

1. kognitívny: žiak má vedieť:

- sformulovať vlastný názor na používanie spisovných a nespisovných slov,
- analyzovať text,
- vyhľadať informácie,
- hodnotiť názory iných,
- argumentovať.

2. afektívny: žiak má vedieť:

- pracovať v skupinách,
- prijímať, alebo odmietat' názor iných na základe dôkazov,
- veriť svojim schopnostiam.

3. psychomotorický: žiak má vedieť:

- precvičovať si jazykové zručnosti,

Cieľová skupina: žiaci 1. ročníka 8-ročného gymnázia (I. O, 22 žiakov)

Pomôcky: vytlačené texty s úlohami

Fáza vyučovacej hodiny: motivačná

Čas: 5 - 10 minút

C)

Vyučovacie metódy: práca s interaktívnou tabuľou, kritické myslenie, argumentácia, diskusia, prezentácia v PowerPointe, práca s elektronickými slovníkmi.

Názov tematického celku: Významová rovina jazyka

Téma: Spisovné a nespisovné slová

Cieľ aktivity:

1. kognitívny: žiak má vedieť:

- ovládať a charakterizovať členenie slovnej zásoby na jadro a okraj,
- ovládať členenie SZ na spisovné a nespisovné slová, charakterizovať ich a nahradiť nespisovné slová spisovnými,
- sformulovať vlastný názor na používanie spisovných a nespisovných slov,
- vyhľadať informácie,
- hodnotiť názory iných,
- argumentovať.

2. afektívny: žiak má vedieť:

- pracovať v skupinách,
- prijímať, alebo odmietat' názor iných na základe dôkazov,
- veriť svojim schopnostiam.

3. psychomotorický: žiak má vedieť:

- precvičovať si jazykové zručnosti,
- rozvíjať zručnosti práce s interaktívnou tabuľou, s elektronickými slovníkmi.

Cieľová skupina: žiaci 1. ročníka 8-ročného gymnázia (I. O, 22 žiakov)

Pomôcky: 11 počítačov pre študentov (práca vo dvojiciach) s prepojením na internet, projektor, pripravená prezentácia v aplikácii *MS Power Point*, interaktívna tabuľa *ACTIVboard*, KSSJ, PSP, Frazeologický slovník, SSSJ

Fáza vyučovacej hodiny: prezentácia nového učiva, precvičovanie a fixácia učiva

Čas: 25 - 30 minút

D)

Vyučovacie metódy: kritické čítanie, myslenie, kooperatívna práca, argumentácia, diskusia, práca s elektronickými slovníkmi, tvorivé písanie

Názov tematického celku: Významová rovina jazyka, Poézia

Téma: Slovná zásoba, Práca so slovníkmi, Turčín Poničan, Balady

Cieľ aktivity:

1. kognitívny: žiak má vedieť:

- ovládať a charakterizovať členenie slovnej zásoby na jadro a okraj,
- analyzovať umelecký text,
- poznať znaky balady,
- vyhľadať informácie,
- hodnotiť názory iných,
- argumentovať.

2. afektívny: žiak má vedieť:

- vytvárať si pozitívny vzťah k vlastnému národu,
- pracovať v skupinách,
- prijímať, alebo odmietat' názor iných na základe dôkazov,
- veriť svojim schopnostiam.

3. psychomotorický: žiak má vedieť:

- precvičovať si jazykové zručnosti,
- poznať slovníky, vedieť s nimi pracovať, vyhľadať heslo a interpretovať ho, rozvíjať zručnosti práce s elektronickými slovníkmi,
- tvorivo písať.

Cieľová skupina: žiaci 1. ročníka 8-ročného gymnázia (I. O, 22 žiakov)

Pomôcky: minimálne 2 počítače pre študentov s prepojením na internet, projektor, Literárna výchova pre 6. ročník základných škôl, 2010, s. 22

Fáza vyučovacej hodiny: preberanie nového učiva, precvičovanie

Čas: 25 - 30 minút

E)

Vyučovacie metódy: tvorivé písanie, kooperatívna práca

Názov tematického celku: Významová rovina jazyka, Poézia - piesne

Téma: Slovná zásoba, spisovné, nespisovné slová, Piesne

Cieľ aktivity:

- overiť poznanie slovnej zásoby, spisovné, nespisovné slová, slang,
- viesť žiakov k tvorivosti s využitím skúseností, uplatnením obrazotvornosti, pozornosti a emocionálneho precítenia učiaceho sa, podnietením skúmať vlastné tvorivé možnosti a rozvíjať vlastnú sebareflexiu,
- rozvíjať komunikačné zručnosti, ktoré motivujú k hre a originálnej manipulácii s jazykovým materiálom, k odhaľovaniu bohatstva jazyka a produkcii kratších textov poetického charakteru,
- formovať literárnu kompetenciu, využívať umelecko-poetické cítenie a imagináciu,

Cieľová skupina: žiaci 1. ročníka 8-ročného gymnázia (I. O, 22 žiakov)

Pomôcky: papier, pero

Fáza vyučovacej hodiny: precvičovanie, upevňovanie učiva

Čas: 25 - 30 minút

3.2 Konkrétna realizácia navrhovaných aktivít

A)

V úvodnej časti hodiny učiteľ rozdá žiakom pripravený úryvok textu, ktorý si ticho vo dvojiciach, ako sedia, čítajú:

„No a teraz by sme pristúpili k odovzdaniu odmien našim družstevníkom, - vyhlásil predseda Janko Šlivník a postavil sa pred stôl. – Ja a chlapi sme sa rozhodli dať odmeny tým, čo majú odrobených najviac jednotiek. Pri zrachovaní nám vyšla Johana Ovšena a na druhé miesto prišiel Janko Dzijak - traktorista. Johane dávame puketu a dvesto korún na ruku dodatočne. Jankovi vyplácame v hotovosti tristo korún, bo ma štyri deti a peniaze sa mu pridajú. A teraz by chcel agronóm z okresu, inžinier, súdruh, povedať svoje. – Predseda Janko Šlivník si utrel zapotené čelo do rukáva.“

A servus, Feri, čo ty tu? Už nerobíš v Strážskom? To tvoj kočík? No a malý kopirdanik je kde? Ešte v špitáli, hej? No šikovný si chlop, Feri. Šak Maňa jak šifoner, tá môže rodiť každý rok. Pozdrav ju.

ZIMKOVÁ, M.: *Pásla kone na betóne a iné* (upravený text)

Žiaci majú k textu priložené úlohy, ktoré riešia vo dvojiciach. Sú zamerané na rozvoj kritického myslenia.

Úlohy:

1. Vyhľadajte v texte slová, ktoré sa nepoužívajú na oficiálnej úrovni, nemajú celospoločenskú platnosť. Zakrúžkujte ich.
2. Vysvetlite význam týchto slov, nahrad'te ich inými slovami.
3. Popíšte komunikačné situácie, pri ktorých by sa tieto slová mohli použiť.

Po vypracovaní úloh prebehlo vyhodnotenie riešenia úloh, žiaci čítali svoje odpovede dobrovoľne, alebo boli vyvolávaní. V triede som činnosť nechala prebiehať voľne, nesúťažili sme. V 1. úlohe uvádzali okrem správnych odpovedí (zrachovaní, puketu, bo, Feri, kopirdanik, špitáli, Maňa, chlop, šak, chlop, šifoner) aj slová agronóm, súdruh, kočík, servus, pridajú sa. Preto bolo potrebné odpovede korigovať, aktívne sa pri tom prejavovali aj samotní žiaci, prebiehala medzi nimi diskusia i argumentácia. Napr. si mysleli, že v oficiálnej komunikácii sa používa slovo kočiar/detský kočiar; slovo súdruh – jeho význam už nepoznali, považovali ho za zastaralé, používané neoficiálne, podobne ako slovo servus. Spojenie – pridajú sa peniaze – považovali tiež za tak, ktoré sa nepoužíva celonárodne, argumentovali len 1. významom slova. Niekoľkí neuviedli z nepozornosti šak, bo, jak a Feri. V 2. úlohe si niektorí žiaci v triede len tipovali význam slova kopirdanik – malé dieťa (na základe pochopenia ukážky), význam slova, pomenovanie pre nemanželské dieťa, nepoznali. Deti žijúce v meste zas nepoznali význam slov: puketa, šifoner, špitál. Slová, ktorých význam poznali, vedeli nahradit' inými. Po vypracovaní prvých dvoch úloh žiaci sami prehodnotili svoje riešenie 3. úlohy. Vedeli situáciu popísať, pričom uvádzali pojmy: rozhovor medzi známymi, hovorové slová, nárečie, komunikácia na ulici, v práci. V podstate každú odpoveď, pri ktorej dokázali argumentovať, možno vyhodnotiť ako správnu. Táto úloha mala

motivačný charakter, splnila svoj cieľ, žiaci boli aktívni a očakávali, čo sa bude ďalej diať. Učiteľ nadviaže na aktivitu oznámením cieľa hodiny.

B)

V úvodnej časti hodiny učiteľ rozdá žiakom pripravený textu s úlohami, ktorý si ticho vo dvojiciach, ako sedia, čítajú:

Tentoraz nás však matikár vyhnal von. Hodil nám tenisovú loptičku, vraj zabavte sa. „Čo sme malé deti?“ namietala Lucia, „si tu budeme hádzať loptičku ako debilné, nie?“ „Baby, zahrajme si vybiku,“ navrhla som. „Fakt ti preskakuje? Vybíjanú som hrávala, keď mi ešte mama utierala sople.“ „Baby, prestaňte. No tak. Ja hrávam vybíjanú s krpcami na dvore. „Mám nápad. Aby ste nepovedali, že somarina, tak hráme ľavou rukou. Ľaváčky pravou. Baby napodiv súhlasili. Fakt z toho vznikla riadna prča.“ Všetko by bolo fajn, keby z budovy nevybehli chalani.

FUTOVÁ, G., BRAT, R.: Chlapci padli z višne, dievčatá z jahody (upravený text)

Následne vedie so žiakmi rozhovor, diskusiu k úlohám, ktoré sú vytvorené k textu.

Úlohy:

1. Používate bežne všetky slová, ktoré sa v texte nachádzajú?
2. Ktoré slová používate v akejkol'vek komunikačnej situácii, teda kedykoľvek? Vyberte z textu aspoň 5.
3. Ktoré slová používate len v rozhovore s kamarátmi, napr. v škole? Vyberte z textu aspoň 3.
4. Pokúste sa nahradiť slová z predchádzajúcej úlohy inými slovami s rovnakým obsahom, ktoré by ste použili v rozhovore so svojím učiteľom, resp. svojím starým rodičom.

Žiaci medzi sebou nesúťažili, boli vyvolávaní, podľa toho, ako sa hlásili o slovo. Hneď pri 1. úlohe učiteľ musel usmerňovať diskusiu, ktorá nastala, niektorí žiaci vyhlásili, že všetky slová bežne používajú, niektorí z textu vyčlenili slová ako: debilné, preskakuje ti, vybika, krpci, prča a iné (individuálne). Chlapci v triede svorne tvrdili, že nepoužívajú slovo baby, ale čajočky/dievčatá. Druhá úloha nerobila žiakom žiadne problémy. Vybrali si neutrálne slová. V 3. úlohe tiež bez problémov vybrali slová: debilné, matikár, fakt, somarina, chalani, dievčatá uvádzali aj baby, prča. Nie všetci žiaci vedeli pohotovo zmeniť slová pri navodenej inej situácii vo 4. úlohe. Spoločne nakoniec došli k riešeniu. Debilné – sprosté, hlúpe; matikár – matematikár, učiteľ matematiky; fakt – naozaj, skutočne; somarina – hlúposť; baby – dievčatá; prča – sranda, šou. Žiakov som upozornila aj na nesprávne napísané slovo tentoraz.

Pri odpovediach žiakov kladie učiteľ aj doplňujúce otázky: Prečo používate iné slová v komunikácii s kamarátmi, učiteľmi, starými rodičmi. Je tu priestor aj na korigovanie a formovanie správania sa žiakov, keď napríklad vznikla diskusia: Prečo by som učiteľovi nemohol povedať – to je prča alebo somarina? Napomínať sa začali samotní žiaci, keď argumentovali, že je to neslušné, učiteľ nie je kamarát a iné. V komunikácii so starými rodičmi neargumentovali neslušnosťou, ale neporozumením významu slov. Napr. vybika. Ako príklad, že starí rodičia nerozumejú „mladým“, uviedol jeden žiak príklad – to je haluz, ktorý musel starej mame vysvetľovať, čo znamená. Z úlohy je možné pekne vyvodit' termíny slang, neutrálne slová, spisovné, nespisovné slová. Po tejto motivačnej činnosti môže učiteľ prejsť k cieľu hodiny a preberaniu nového učiteľa.

C)

Najprv som oboznámila žiakov s cieľom hodiny, ako aj s použitím prezentácie v PowerPointe cez interaktívnu tabuľu. Sprístupneniu nového učiva som sa venovala 15 minút. Nasledovalo precvičovanie nadobudnutých vedomostí a získavanie zručností prácou s interaktívnou tabuľou a elektronickými slovníkmi (15 minút). Učiteľ musel túto činnosť koordinovať, žiaci následne prezentovali vypracovanie úloh, viedla sa diskusia, argumentácia. Žiaci si samostatne robili poznámky do zošita.

Štruktúra prezentácie:

1. Slovná zásoba

Tento pojem by mali vedieť vyvodit' žiaci. Učiteľ kladie otázky, odpovede usmerňuje a následne kliknutím vysvieti správne definície. V tejto snímke sa venuje slovnej zásobe, národnému jazyku, jadrú a okraju slovnej zásoby.

2. Členenie slovnej zásoby podľa spisovnosti

Opäť sa do výkladu aktívne zapojili žiaci, ktorí využili vedomosti aj z predchádzajúcej hodiny. Vedeli vysvetliť pojmy slang, vulgarizmy, nárečové slová. Problém robilo zadefinovanie spisovných slov.

3. Spisovné slová

Tvorí záväznú formu národného jazyka, používajú sa na oficiálnej úrovni (tlač, televízia, rozhlas, škola...). Sú uzákonené v jazykovedných príručkách (Krátky slovník slovenského jazyka, Pravidlá slovenského pravopisu). Tu je vhodné oboznámiť žiakov so slovníkmi v knižnej podobe, ale aj s elektronickými slovníkmi.

4. Nespisovné slová

Ich použitie je obmedzené (súkromný rozhovor, zvada, slangový prejav...). Žiaci vedeli zaradiť k nespisovným slovám slang, vulgarizmy, nárečové slová.

Obrázok 3 Ukážka snímky z prezentácie v PowerPointe

Prameň: súkromný archív autora

Práca s interaktívnou tabuľou:

Žiaci prechádzajú v ďalšej fáze hodiny k precvičovaniu nadobudnutých poznatkov. V 1. cvičení je ich úlohou roztriediť slová na spisovné a nespisovné. Slová triedia do 2 kontajnerov. Svoju neúspešnosť/úspešnosť zistia tak, že do kontajnerov sa umiestnia

len tie slová, ktoré tam patria. Často sa objavovali chyby pri slovách téglik, karambol, maturita, lízatko, kelímok, dokonca aj pri slove furt.

Obrázok 4 Ukážka cvičenia z interaktívnej tabule

Prameň: súkromný archív autora

Práve v tejto časti hodiny je veľmi vhodné prejsť k práci s elektronickými slovníkmi. Žiaci pracovali vo dvojiciach pri jednom notebooku. Navzájom si pomáhali. Najprv som dala žiakom aspoň jedno slovo, ktoré nezradili správne, vyhľadali v knižných slovníkoch. Zaujali stanovisko, či ho tam našli, alebo nie, zdôvodnili to. Napr. žiak uviedol, že v KSSJ nenašiel slovo prča preto, lebo nie je spisovné a KSSJ je jazykovedná príručka, v ktorej sú spisovné slová. Po tejto činnosti ukážeme žiakom možnosť ako pracovať s elektronickými slovníkmi. Touto prácou boli nadšení, oceňovali rýchlosť, jednoduchosť, prehľadnosť. Nerozumeli ešte všetkým skratkám použitým v daných slovníkoch, ale postupne sa s nimi oboznamovali. Opäť sme prácu začali nespisovným slovom prča. Toto slovo bolo v Synonymickom slovníku slovenčiny a v Slovníku slovenského jazyka. Bol pri ňom význam slova – žart, ale aj skratka vulg., čo bolo pre žiakov prekvapením, lebo slovo by priradili k nespisovným, ale nepovažujú ho za vulgarizmus.

Následne som žiakom dala za úlohu vyhľadať v elektronických slovníkoch slovo kontajner, ktoré som použila na hodine v súvislosti s interaktívnou tabuľou. Niektorí žiaci hlásili, že sa dané slovo v slovníkoch nenachádza, z čoho logicky vyvodili, že je nespisovné, dokonca niektorí začali argumentovať tým, že je to cudzie slovo, preto ho počítač nevyhľadal (nevedomili si, že mali označený aj Slovník cudzích slov). Ale časť žiakov slovo našla. Zistili sme, že slovo nenašli tí žiaci, ktorí ho zapísali nesprávne s é – kontajnér. Žiaci zistili, že musia byť v zápise slova dôslední. Tiež som ich upozornila na zápis slov v základnom tvare.

Práca na hodine pokračovala 2. cvičením na interaktívnej tabuli. Bolo zamerané na roztriedenie nespisovných slov do troch skupín: nárečové, slang, vulgarizmy. Vyberali zo slov: pako, fánky, fajný, učka, kravina, cverna, pribrzdený, švábka, šuflík, chalan, rachetľa, prúser, žehliť, cool, somár, samoška, blbý, šnicel', žrať, kočka, alkáč, plevať,

d'ugov, šmaril, fuška, kerka. Pri práci mohli využívať aj elektronické slovníky, čo všetci žiaci využili. Následne sa im podarilo vyriešiť úlohu veľmi úspešne. Zistili, že ich predpoklady neboli totožné so správnym riešením pri niektorých slovách zo skupiny vulgarizmy a slang. Nárečové slová zaradili bez problémov. Žiaci vysoko oceňovali, že sa naučili na hodine niečo nové pri práci s počítačom, čo budú používať aj doma, nie iba v súvislosti s predmetom slovenský jazyk.

D)

Hodinu možno začať motivačnou časťou. Učiteľ položí otázku, či vie niekto vysvetliť slovné spojenie Turčín Poničan. V triede sa jeden žiak ozval, že Turčín bude asi niečo s Tureckom. Potom nastalo v triede ticho. Opýtala som sa, ako by sme sa mohli dopátrať k zisteniu významu týchto slov. Hneď zareagovali, že to môžu skúsiť vyhľadať v slovníku. Keďže máme na hodine vždy k dispozícii zapnutý počítač s internetom napojený na dataprojektor, okamžite sa k nemu rozbehol jeden žiak, že on to vyhladá. Dozvedeli sme sa, že Turčín = zastaralo Turek a Poničan = obyvateľ obce Poniky. Žiaci si údaje zapísali do zošita a mohla som plynule prejsť k oznámeniu cieľa hodiny.

Následovala časť, v ktorej boli žiaci stručne oboznámení v prezentácii PowerPoint o živote Sama Chalupku. Následne boli rozdelení do štyroch 4-členných skupín a dvoch 3-členných skupín podľa vlastného rozhodnutia. Každá skupina dostala vytlačené úlohy na pripravených papieroch. Boli dve rôzne verzie úloh. Najprv si mali žiaci v tichosti prečítať básň Turčín Poničan. Následne v texte označiť pásma jednotlivých postáv. Potom boli učiteľom vybratí žiaci na výraznú dramatizáciu textu. Po dvojnásobnom prečítaní textu pristúpili žiaci k vypracovaniu úloh.

1. Vysvetlite slová, slovné spojenia:

na tých vežiach kríža nieta
požehnal ti pánboh syna
muky

2. Vysvetlite, ako reaguje matka na to, že syn chce, aby ostala žiť s nimi. Prečo to odmieta?

3. Charakterizujte Turka.

4. Našli ste v básni nejaké posolstvo, odkaz aj pre dnešné časy? Sformulujte myšlienku.

1. Vysvetlite slová, slovné spojenia:

do železa dal jej ruky
tri ráz mesiac už omladol
hroblina

2. Vysvetlite, ako sa správal Turek k otrokyni. Zmenilo sa je správanie?

3. Charakterizujte matku.

4. Našli ste v básni nejaké posolstvo, odkaz aj pre dnešné časy? Sformulujte myšlienku.

Bolo vytvorených 6 skupín, ktorým boli vydané 2 série úloh. Ich riešenie predstavili hovorcovia skupín, ktorých si členovia skupín zvolili sami. Odpoveď hovorcovi mohli dopĺňať. Najviac sa žiakom darilo pri charakteristike postáv. Žiaci mali problém s vysvetľovaním slov a slovných spojení, Niektorí využili možnosť vyhľadania v elektronických slovníkoch. Všetci pochopili výraz do železa dal jej ruky, spútal ju. Dve skupiny z troch nevedeli vysvetliť, čo znamená: na tých vežiach kríža nieta. Neprepojili si kríž ako symbol kresťanstva s vežami – kostol. Jedna skupina nevedela vysvetliť:

požehnal ti pánboh syna, potrebovali k tomu elektronické slovníky. Slovo muky vedeli skupiny vysvetliť, pri slove hroblina použili slovníky. Pri úlohách číslo 2 boli úspešnejšie tie skupiny, ktoré si vybrali komunikatívnejších hovorcov. Jedna skupina vyjadrila nespokojnosť s tým, že matka chce byť pochovaná v krajine, v ktorej žila, že neuprednostnila život so svojím znovu nájdeným synom. Porovnávali to s dnešnou situáciou. Žiakom sa tiež podarilo pekne sformulovať posolstvo pre dnešok, ale vyjadrili názor, že dnes sa už také básne s témou domova nepíšu.

Celú činnosť v skupinách hodnotím veľmi pozitívne. Skupiny pracovali samostatne, organizovali si činnosť. Žiaci boli veľmi aktívni a rýchli. Pri vyhodnocovaní sa navzájom počúvali a rešpektovali svoje názory. Chlapci boli aktívnejší v práci s elektronickými slovníkmi, dievčatá sa snažili dôjsť k výsledku bez akejkoľvek pomoci. Skupiny boli zmiešané: aj chlapci, aj dievčatá.

V ďalšej časti hodiny bola zadaná úloha na tvorivé písanie. Dotvoriť báseň z čítanky ako baladu. Žiaci museli prejaviť svoje vedomosti o balade, aby dodržali jej znaky, byť tvoriví v používaní jazykových prostriedkov. V závere hodiny potom svoju tvorbu prečítali. Žiakom sa najviac páčila báseň spolužiačky Pavlíny H. (pozri Príloha 2). Našli v nej tieto znaky balady: magické číslo 3 (gradácia deja), viazaná umelecká reč, pochmúrny dej, tragický koniec. Na konci hodiny boli najaktívnejší žiaci ohodnotení známkami. V rámci sebareflexie žiaci prejavili so svojimi výkonmi spokojnosť, vysoko hodnotili pracovné tempo a nasadenie, koľko rôznych aktivít stihli.

E)

Žiaci dostali na začiatku hodiny úlohu rozdeliť sa do 4- a 3-členných skupín. Podmienkou bolo, aby sa vytvorili zmiešané skupiny chlapcov a dievčat. Aj napriek pokynu sa vytvorila jedna skupina zložená len z dievčat. Žiakov som nechala v takom zložení, ako sa pospájali. Keďže išlo o tvorivú prácu v skupine (pre jednotlivca by bola veľmi náročná), bolo potrebné, aby to medzi žiakmi „fungovalo“, aby sa poznali.

Nasledovalo zadanie úlohy: Pokúste sa vytvoriť text piesne, ktorú v závere zarepujete. Téma textu: v piesni budú vystupovať žiaci (vaši rovesníci) Mirec a Zuzi. Môžete tomu prispôbiť kompozíciu textu, pieseň môže v závere za skupinu prezentovať 1 chlapec a 1 dievča. Popíšte v piesni ich jeden školský deň (môžete začať ranným vstávaním a cestou do školy), pričom sa pokúste využiť čo najviac slangových slov, resp. výrazov. Rada pri tvorbe: najprv si na papier napíšte slangové slová, ktoré chcete v piesni použiť. Na tvorbu máte 15 minút.

Žiaci prijali úlohu s nadšením, hneď sa do nej pustili. Činnosť som musela usmerňovať, žiaci si ma počas práce k sebe volali, aby konzultovali najmä formálnu stránku veršov, dĺžku textu, ktorú som zámerne neuviedla, nechala som ju na rozhodnutí samotných žiakov. Všetci žiaci boli aktívni. Tí, ktorým úloha s tvorivým písaním „nesadla“, sa rozhodli, že budú spievať, alebo zapisovať. Boli aj skupiny, ktoré si zorganizovali prácu samostatne, napísali spoločne slová, potom tvoril každý 10 minút sám a následne verše pospájali a dotvorili. Žiaci majú počas takejto práce povolené sledovať činnosť ostatných skupín, preto niektorí chodili po triede, čítali si svoje práce. Navzájom sa povzbudzovali a pomáhali si. Nevnímajú to medzi sebou ako konkurenciu alebo opisovanie, lebo vedia, že pri tvorivom písaní ide o originalitu. Žiakom som činnosť písania predĺžila o 5 minút. Dlhšie im trval výber slangových slov, ktoré v texte využili. Zápis týchto slov je

využitelný aj v ďalšej fáze práce. Jednotlivé skupiny pristúpili k prezentovaniu svojej činnosti, pričom ostatným žiakom v triede bola zadaná úloha, aby si zapisovali slangové slová, výrazy, ktoré v jednotlivých piesňach zachytili.

Cieľ aktivity bol splnený až nad moje očakávanie (pozri Príloha 3). Texty som ponechala v pôvodnej pravopisnej verzii (bez interpunkcie), pri písanej práci sa nehodnotí pravopis. Žiaci boli tvoriví, originálni, úplne ukážkovo zvládli koordinovanie práce v skupinách. Preukázali, že poznajú rozdiel medzi spisovnými a nespisovnými slovami. Pracovali prirodzene s rytmom textu. Aj keď ho niektoré skupiny nepísali do veršov, ale ako súvislý text, ústnou prezentáciou text vedeli rozčleniť do rytmických celkov. Veľmi pozitívne hodnotím i prezentovanie výsledkov práce na verejnosti, nevyskytol sa žiaden problém, obavy z vystúpenia. Práve na túto časť sa tešili najmä chlapci. Niektoré slangové slová mi museli vysvetliť, lebo som ich nepoznala: loly, swag,

Na záver som nechala žiakov, aby vyhodnotili svoju činnosť. V rámci sebareflexie boli so svojou prácou spokojní, uvádzali, že odvedli svoje maximum. Jeden žiak uviedol, že mu činnosť nevyhovovala, lebo pri tvorení potrebuje byť sám a potrebuje tiché prostredie, ktoré pri skupinovej práci nie je možné. Ostatní uvádzali, že práca v skupinách bola pre nich podnetnou a inšpirujúcou, sami by k danému výsledku nedošli. Zároveň sa zhodli na vyhodnotení dvoch skupín, ktoré podali najlepší výkon (do úvahy brali aj celkový dojem pri prezentácii). Žiakov týchto skupín som ohodnotila známku. V jednej z ocenených skupín boli žiaci, ktorí dosahujú z predmetu slabšie výsledky.

4 VÝZNAMOVÁ ROVINA JAZYKA V 5. ROČNÍKU 8-ROČNÉHO GYMNÁZIA

Aj pri vyučovaní Významovej (lexikálnej) roviny jazyka v 6. ročníku 8-ročného gymnázia (1. ročník SŠ) som vychádzala zo ŠVP našej školy. Na všetkých hodinách sa pri témach: Odvodené slová, Spisovný jazyk, Sémantický trojuholník, Lexikálny význam slova, Jednovýznamové a viacvýznamové slová, Synonymá, antonymá, Slovná zásoba (aktíva, pasívna), Jadro slovnej zásoby, Slovníky – práca s nimi, Tvorenie slov, Obohacovanie slovnej zásoby, Frazeologizmy, internacionalizácia, Upevňovanie učiva o slovnej zásobe dajú využiť inovatívne metódy. Mne sa najviac osvedčilo ich využitie pri témach Slovníky – práca s elektronickými slovníkmi (so Slovenským národným korpusom) a často tiež používam úlohy na rozvoj kritického myslenia Slovná zásoba, či Upevňovanie učiva o slovnej zásobe.

4.1 Návrh aktivít

A)

Vyučovacie metódy: práca s elektronickými slovníkmi, národným korpusom, motivácia, kritické myslenie,

Názov tematického celku: Lexikálna rovina jazyka

Téma: Spisovný jazyk, Slovníky – práca s nimi, Slovná zásoba, Obohacovanie slovnej zásoby

Cieľ aktivity:

kognitívny: žiak má vedieť:

- vysvetliť fungovanie slovnej zásoby (SZ) jazyka, členenie SZ
- nájsť združené pomenovania, ako fungujú združené pomenovania v reči, vzťahy medzi slovami,
- hodnotiť vzťah medzi spisovnou normou a používaním v reči,
- dodržiavanie pravidla rytmického krátenia,
- vyhľadať informácie,
- hodnotiť názory iných,
- argumentovať.

komunikačný: žiak má vedieť:

- kombinovať viaceré informačné zdroje,
- rozširovať si slovnú zásobu

2. afektívny: žiak má vedieť:

- pracovať v skupinách,
- prijímať, alebo odmietajú názor iných na základe dôkazov,
- veriť svojim schopnostiam.

3. psychomotorický: žiak má vedieť:

- precvičovať si jazykové zručnosti a prácu s elektronickými slovníkmi (Slovenský národný korpus - SNK)

Cieľová skupina: žiaci 5. ročníka 8-ročného gymnázia (V. O, 26 žiakov)

Pomôcky: KSSJ, PSP, Frazeologický slovník, SSSJ, 14 počítačov pre študentov (práca vo dvojiciach), počítač (notebook, PC) s prepojením na internet

Fáza vyučovacej hodiny: motivačná alebo fixačná

Čas: 15 - 20 minút

B)

Vyučovacie metódy: práca s elektronickými slovníkmi, motivácia, kritické čítanie a myslenie

Názov tematického celku: Lexikálna rovina jazyka

Téma: Slovná zásoba, Slovníky – práca s nimi, Synonymá, Frazeologizmy, Lexikálny význam slova

Cieľ aktivity:

kognitívny: žiak má vedieť:

- vysvetliť fungovanie slovnej zásoby (SZ) jazyka, členenie SZ,
- poznávať jazyk ako systém, vzťahy medzi slovami,
- význam slov, vyhľadať ich v slovníkoch,
- hodnotiť názory iných,
- argumentovať,
- rozdiel vo veľkosti vlastnej slovnej zásoby a slovnej zásoby národného jazyka a cielene si rozširuje vlastnú aktívnu slovnú zásobu z dostupných zdrojov,
- vie používať frazeologizmy,

komunikačný: žiak má vedieť:

- kombinovať viaceré informačné zdroje.

2. afektívny: žiak má vedieť:

- pracovať v skupinách,
- prijímať, alebo odmietať názor iných na základe dôkazov,
- veriť svojim schopnostiam.

3. psychomotorický: žiak má vedieť:

- precvičovať si jazykové zručnosti a prácu s elektronickými slovníkmi (Slovenský národný korpus - SNK)

Cieľová skupina: žiaci 5. ročníka 8-ročného gymnázia (V. O, 26 žiakov)

Pomôcky: KSSJ, PSP, Frazeologický slovník, SSSJ, 14 počítačov pre študentov (práca vo dvojiciach), počítač (notebook, PC) s prepojením na internet

Fáza vyučovacej hodiny: motivačná alebo fixačná

Čas: 15 - 20 minút

4.2 Konkrétna realizácia navrhovaných aktivít

A)

Hovoríme spisovne?

Žiaci najprv pracovali s pripravenou úlohou zameranou na poznanie spisovnej normy jazyka a na zisťovanie, či hovoria ľudia spisovne. Mali si zapísať odpoveď do tabuľky v kolónke Moja predpoveď.

Úlohy:

1.

Z možností, ktoré máte ponúknuté v tabuľke 1, vyberte tie, ktoré považujete za spisovné. Zapíšte si ich do kolónky Moja predpoveď.

Tabuľka 1 Hovoríme spisovne?

	Moja predpoveď	Spisovný tvar
Kúpil som dve kilá mandarínok – mandaríniek.		
Basketbalový výsledok závisel od nasadenia dvoch hráčiek – hráčok.		

Navštívil si v Španielsku aj býči – býči zápas?		
Zapratal celý stôl maliarskými – maliarskymi potrebami.		
Zaujal ho niečí – niečí smiech.		

Prameň: súkromný archív autora

2. Svoju predpoveď si overte v elektronických kodifikačných príručkách.
3. Údaj zo slovníka si zapíšte do stĺpčeka Spisovný tvar.
4. Pomocou SNK zistíte, či sa v textoch viac používajú tvary slov, ktoré sú spisovné, alebo ľudia dávajú pri písaní prednosť nespisovným podobám. O svojich zisteniach diskutujte.

Žiaci si správnosť predpovedí overili v elektronických slovníkoch <http://slovník.juls.savba.sk/>, v tejto časti už pracovali vo dvojiciach, mali k dispozícii notebook s pripojením na internet. Zapísali si spisovný tvar slova do tabuľky. Touto aktivitou si overili vlastnú úroveň používania spisovných slov.

The screenshot shows the 'Slovenský národný korpus' search interface. The search query is 'mandarínok' and it returned 121 hits. The concordance results are displayed in a table with columns for date, text snippet, and the word 'mandarínok'. The table includes various entries such as 'HN08/12', 'HN09/11', 'HN09/12', 'KB508/12', 'DJ08/02', 'DJ08/02', 'DJ08/09', 'DJ10/10', 'BŽ08/04', 'BŽ08/04', 'BŽ08/04', 'BŽ09/15', 'BŽ10/15', 'BŽ08/16', and 'BŽ07/29'. Each entry shows a snippet of text where the word 'mandarínok' is used in different contexts.

Obrázok 5 Konkordancie slova mandarínok

Prameň: Slovenský národný korpus

Ďalej pokračovali v aktivite zisťovania frekvencie výskytu slov mandarínok – mandaríniek, hráčiek – hráčok, býči – býčí, maliarskými – maliarskymi, niečí – nieči, keď sa s mojou pomocou prihlásili na stránku Slovenského národného korpusu: <http://korpus.juls.savba.sk/usage.html>. Prácu s národným korpusom nevykonávali po prvý raz, dokonca návrat k tejto činnosti sami podnietili, keď prosili o opätovné zaradenie do vyučovania slovenského jazyka. Vyhľadávali zobrazenie skúmaného slova v rozličných kontextoch, teda hľadali konkordancie, čo sú súbory riadkov so všetkými výskytmi hľadaného slova. Došli k nasledovným údajom: slovo mandarínok sa vyskytlo v písanej podobe v SNK 121-krát, mandaríniek 13x, hráčok 5350x, hráčiek 19x, býčí 361x, býči 9x, maliarskymi 72x, maliarskými 0x, niečí 1322x, nieči 5-krát.

Po tomto zistení si žiaci individuálne porovnali, či patria do skupiny používateľov viac frekventovaných výrazov, alebo menej. Zistili, že sa v písomnej podobe objavili viac spisovné podoby slov. Samotní žiaci zaváhali pri pravopise – spisovnej podobe v slovách: býčí, mandarínok, hráčok. Nikto nemal nesprávny predpoklad v slove maliarskymi.

Združené pomenovania

Žiaci dostali úlohu s nasledujúcim znením:

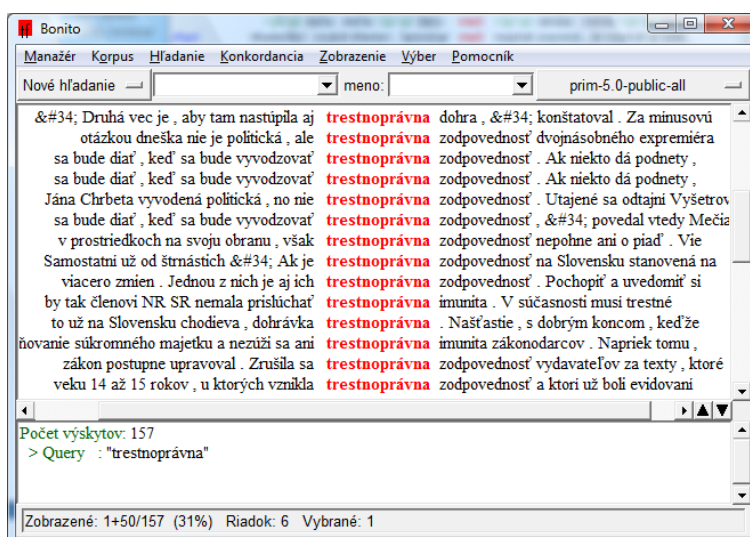
V živote sa bežne stretávame so združenými pomenovaniami. Doplňte k uvedeným slovám ďalšie slovo tak, aby spolu tvorili združené pomenovanie, ktoré sa podľa vás vyskytuje v reči najčastejšie.

trestnoprávna, triedna, ľahká, ťažký

Najmenej problémov žiakom robilo slovo triedna, tam vytvárali spojenia: triedna učiteľka, triedna kniha. K slovu trestnoprávna vedeli 2/3 žiakov uviesť zodpovednosť (na jednej hodine pracovali s textom, v ktorom sa združené pomenovanie objavilo). Pri slove ľahká dopĺňali podstatné mená, ktoré nevytvárali vždy združené pomenovania, napr. ľahká úloha. Ale objavili sa aj spojenia ľahká žena, ľahká droga a iné. Žiakom som vytvorila priestor na diskusiu a argumentáciu, ktoré som usmerňovala. Pri slove ťažký nevedeli vytvárať združené pomenovania, väčšinou uvádzali ťažký život, ale objavil sa aj ťažký priemysel. To, že nevedeli také spojenie vytvoriť, odôvodňovali mužským rodom prídavného mena.

Úloha pokračoval ďalej: Pomocou SNK zistíte, s akými slovami sa uvedené slová najčastejšie spájajú a rozhodnite, ktoré z nich tvoria združené pomenovanie.

Pri tejto aktivite pracovali žiaci opäť so Slovenským národným korpusom (SNK). Ten umožňuje preskúmať aj okolie slov, dá sa zistiť, ktoré slová sa v okolí istého slova nachádzajú. Tu už hovoríme o kolokácii. Najprv sa vyhľadajú konkordancie slova trestnoprávna a potom funkcia kolokácia, ktorá umožňuje vyhľadať slová stojace pred, či za slovom. Vychádzali sme z predpokladu, že združené pomenovanie je tvorené najčastejšie v poradí: prídavné meno a podstatné meno. Preto sme k prídavnému menu hľadali slová, ktoré k nemu viažu z pravej strany.

Obrázok 6 Konkordancie slova trestnoprávna

Prameň: Slovenský národný korpus

Už z konkordancie vedeli žiaci priradiť k prídavnému menu viac podstatných mien: napr. imunita, dohra. Po ďalšom kroku vedeli určiť aj poradie výskytu. Uvádzam ich od

najvyššieho po najnižší výskyt: trestnoprávna dohra, zodpovednosť, imunita, kvalifikácia, rovina. Žiaci opäť v diskusii argumentáciou rozhodovali, v ktorých prípadoch ide o združené pomenovanie.

lemma	MI-score	T-score	Rel. f [%]	Abs. f
dohra	14.15	2.449	0.3958	6
zodpovednosť	12.78	9.694	0.1537	94
imunita	10.82	1.999	0.03953	4
kvalifikácia	10.05	3.159	0.02319	10
rovina	9.529	1.997	0.01612	4
a	0.9941	1.317	4.346e-05	7
.	-0.993	-2.215	1.096e-05	5
.	-1.309	-2.954	8.809e-06	4

Obrázok 7 Kolokácie slova trestnoprávna

Prameň: Slovenský národný korpus

K zaujímavému výsledku prišli napr. pri slove triedna, kde bolo poradie slov nasledovné: triedna nevedomelosť, profesorka, učiteľka, diferenciacia, príslušnosť, nenávisť, solidarita, pani, štruktúra, kniha atď.

Žiaci danú aktivitu veľmi ocenili, neznamenala len atraktivnosť a spestrenie vyučovania, ale získali nové poznatky a zručnosti. Boli tiež nútení argumentovať, zaujať postoj a rozhodnúť sa pre správne riešenie.

B)

Aktivita je zameraná na poznanie slovnej zásoby, významu slov, používanie synonym, frazeologizmov, prácu so slovníkmi. Žiaci dostali pripravené texty s úlohami, ktoré majú spoločnú tému. Pracovali vo dvojiciach, mohli používať notebook s pripojením na internet. Ešte pred vypracovaním úloh som vyzvala žiakov, aby sa zamysleli nad tým, čo majú texty spoločné a v čom sa líšia. Bez problémov dali na prvé miesto spoločných znakov tému. Niektorí uvádzali zvýraznenie slov, ale našli sa aj takí, ktorí uviedli nezrozumiteľnosť. Rozdiely nachádzali najmä v slovníku jazykových prostriedkov, že sa v 2. texte objavujú odborné slová, že je dlhší, že je zo súčasnosti a iné.

Nasledovala práca s úlohami. Keďže ide o žiakov, ktorí ešte v učive z dejepisu nedošli k obdobiu feudalizmu, pre mnohých bol 1. text problematický. Ešte predtým ako začali hľadať slová v synonymickom slovníku (všetci siahli po elektronickom), vyhládali si význam slova dežma, ktoré vôbec nepoznali, nemali ho ani vo svojej pasívnej slovnej zásobe. Zistili tiež, že k slovu dereš nemá slovenčina synonymum. Bez použitia slovníka poznali synonymum k slovu žalár, poddaný. Slovo dráb im robilo problém, mnohí ho

spájali so slovami žandár, policajt. V úlohe si preverili zručnosti pri práci s elektronickými slovníkmi, niektorí zabudli, že slová sa nachádzajú v základných tvaroch, tak po vpísaní slova poddaní, hlásili, že sa slovo nachádza len v Bernolákovom slovníku. Len dve dvojice si pamätali, ako sa dopátrať ku frazeologizmom, pre ktoré elektronický frazeologický slovník neexistuje, ale sú súčasťou KSSJ, do ktorého musia vpísať len kľúčové slovo, teda rebro. Ostatní žiaci siahali po Malom frazeologickom slovníku v knižnej podobe. Pri vyhodnotení úlohy a postupu práce konštatovali, že nabadúce to už budú vedieť.

1. text:

Minulosť

Keby si bol v stredoveku **poddaným** a neodovzdal by si **dežmu**, mohol by ťa zemepán dať zviazať **drábom**, nechať natiahnuť na **dereš**, kde by ti **spočítali všetky rebrá**. Mohol by ťa uvrhnúť aj do **žalára**.

1. K zvýrazneným slovám napíšte synonymá (synonymické výrazy). Správnosť si overte v SSS.

2. text:

Dnes:

Trestného činu nezaplatenia dane sa podľa Trestného zákona dopustí ten daňovník – fyzická alebo právnická osoba – ktorá nezaplatí splatnú daňový nedoplatok presahujúci sumu 2 660 eur. Ak nezaplatená daň prevyšuje 100-násobok škody, maximálna sadzba odňatia slobody sa zvyšuje na jeden až päť rokov. Pri deliktoch veľkého rozsahu môže sudca rozhodovať o väzbe v rozsahu tri až osem rokov. V súvislosti s daňami môže daňovník niest' ešte aj **trestnoprávnu zodpovednosť** za skrátenie dane. Daňová správa SR **eviduje kumulatívne** na daniach z príjmov daňový nedoplatok na **istine** vo výške 403,9 mil. eur (12,17 mld. Sk). Z toho **fyzické osoby** dlhovali na daniach z príjmov istinu vo výške 128,4 mil. eur (3,86 mld. Sk) a **právnické osoby** 275,5 mil. eur (8,3 mld. Sk). Evidenciu daňových nedoplatkov vedie DR SR kumulatívne od dátumu vzniku až do ich vysporiadania zaplatením, núteným výberom, vymáhaním alebo preúčtovaním preplatku alebo uplatneného nadmerného odpočtu DPH.

(PRAMEŇ: Daňové riaditeľstvo SR)

2. Vysvetlite význam zvýraznených slov, napíšte k nim zastaralé výrazy.
3. Vyhľadaj slová cudzieho pôvodu. Overte v slovníkoch.
4. Napíšte frazeologizmus so slovom trest.
5. Uved'te významy slova prameň.

Druhý text robil mnohým žiakom problémy. Bol zameraný na kritické čítanie. Ešte pred vypracovaním úloh k tomuto textu, som sa žiakov opýtala, o čom daný text bol. Niektorí sa nechceli alebo nevedeli vyjadriť vôbec, niektorí odpoveď zhrnuli do spojenia – o daniach. Asi len tretina triedy uviedla, že to bolo o trestoch a trestnoprávnej zodpovednosti za nezaplatenie daní, resp. ich nedoplatkov. Pre mňa to bolo dosť zarážajúce, vzhľadom k tomu, že určili spoločnú tému oboch textov, v ktorej ako kľúčové slovo uvádzali trest. Žiaci argumentovali tým, že text je pre nich náročný, kvôli presýteniu informáciami a cudzím a odborným slovám, ktoré sa v ňom nachádzajú. O to väčšou výzvou boli pre nich nasledujúce úlohy viažuce sa k tomuto textu.

Pri vypracovaní druhej úlohy sa žiaci dožadovali použitia elektronických slovníkov. Bez nich nevedeli vysvetliť slovo istina, kumulatívne, fyzická a právnická osoba. Aj po použití slovníka sa 2/3 žiakov nedopátrali k významu slov fyzická a právnická osoba, zasa pozabudli, že môžu vyhľadávať len jednoslovné výrazy, pričom kľúčové slovo je tu osoba. Niektorí spojenie nedokázali nájsť, lebo sa objavilo v poradí až 3. slovníku (SSJ) v 2. význame ako právnické termíny. Žiakov zmiatlo aj zadanie v úlohe: napísať k slovám zastaralé výrazy. Mali dôjsť k riešeniu, že pri napr. pri spojení trestnoprávna zodpovednosť to nie je možné. V nasledujúcej úlohe vedeli vyhľadať všetky cudzie slová, niektorí k nim pridali aj nesprávna DPH, či istinu.

Ako náročnú pre žiakov musím označiť aj 4. úlohu. Bez pomoci slovníka by ju zvládli len 4 žiaci, ktorí uviedli: Boží trest, trest smrti, zaslúžený trest, telesný trest. Mnohí si neuvedomili, že aj tieto spojenia možno vnímať ako frazeologizmy. V 5. úlohe žiaci vedeli určiť priemerne 2 významy, nikto neuviedol bez pomoci slovníka všetky 4 významy. Najčastejšie vynechali význam: spis, listina, doklad, alebo význam pôvod, zdroj, čo vyznieva paradoxne, lebo v tomto význame bolo slovo prameň v texte použité.

ZÁVER

V práci (OPS) som uviedla príklady, ako je možné využiť inovatívne metódy na hodinách slovenského jazyka a literatúry pri preberaní Významovej roviny jazyka. Samotní žiaci zhodnotili, že hodiny boli zábavnejšie a aj konkrétnejšie. Žiaci boli pri činnosti počas hodín aktívni, často si ani neuvedomovali, že sa učia. Učili sa tiež navzájom názorovo rešpektovať i hodnotiť výsledky svojej práce.

Výhodou učiteľa je, ak má v škole dostatočné materiálne prostriedky, ktoré môžu žiaci na hodinách využívať. Za nevýhodu považujem časovú náročnosť prípravy materiálov, ako aj to, že na vyučovanie slovenského jazyka a literatúry nie je dostatok kvalitných výučbových programov, či pripravených didaktických materiálov

Cieľ práce, vytvoriť metodiky, návrh čiastkových vyučovacích aktivít s uplatnením inovatívnych metód, ich následné overenie v praxi, bol splnený. Predložená OPS môže poslúžiť ako inšpirácia, ale aj ako pomôcka pri práci učiteľa slovenského jazyka a literatúry. Tiež som úspešným uplatnením jednotlivých činností dokázala, že je vhodné prepájať najmä v nižších ročníkoch jazyk, literatúru i sloh. Zámerne som nevyužívala inovatívne metódy pri všetkých témach a počas celých hodín, pretože by to nesplnilo svoj účel a nedosiahol by sa efektívne cieľ stanovený pri jednotlivých témach.

Pri tvorbe jednotlivých činností a úloh som kládla dôraz na to, aby boli žiaci na hodinách aktívni. Kvôli tomu som musela pripraviť vlastné texty s úlohami, pretože cvičenia v učebniciach sa nedali pri stanovených cieľoch použiť. Metodikou a prípravou sa vyučovanie zefektívnilo, hodiny boli dynamické, zaujímavé pestrosťou metód, použitím rôznych pomôcok. Žiaci sa učia pri mnou vytvorených námetoch sami, resp. navzájom si pomáhajú. Len tí učitelia, ktorí sú tvoriví, môžu podnietiť tvorivosť svojich žiakov. Aby boli na hodinách aktívni žiaci, musí byť v prvom rade aktívny učiteľ, ktorý si celú hodinu dôsledne premyslí a pripraví. To chce, samozrejme, mať dostatok času, ale aj odvahy, pretože nikdy nevieme, kam, k akému výsledku so žiakmi môžeme dôjsť.

Inovatívne metódy, ktoré som uplatnila v praxi, vtiahli do vyučovania aj tých žiakov, ktorí o slovenčinu, a gramatiku zvlášť, nejavia záujem. Rôznymi formami práce sa zapojila väčšia časť triedy. Žiaci sa učili myslieť kriticky pri analýze konkrétnych úloh. Boli úlohami nútení aj k sebareflexii. Žiaci sa pri činnostiach realizovali, boli spokojní s vykonaním danej aktivity, lebo vždy došli k nejakému výsledku. U žiakov sa rozvíjala komunikácia, emocionálna inteligencia, empatia, interpersonálne vzťahy, posudzovanie vlastných, prejavov, zvládanie vlastného napätia pri riešení problémových situácií. Potešilo ma, že pri overení sa potvrdil týmito metódami prechod od inštruktívneho spôsobu výučby k motivujúco – konštruktívnemu, kde je kladený dôraz na aktivitu a slobodu osobnosti.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. ADAMEK, R. a kol. 2010. Moderná didaktická technika v práci učiteľa. Elfa, s.r.o., Košice. 2010. ISBN 978-80-8086-135-3
2. KASÍKOVÁ, H. 2004. Kooperatívni učení a vyučování. Portál, Praha. 2004. ISBN 978-80-7367-712-1
3. Využitie informačných a komunikačných technológií v predmete Slovenský jazyk a literatúra pre základné školy. Elfa, s. r. o., Košice. 2010. ISBN 978-80-8086-159-9
4. Využitie informačných a komunikačných technológií v predmete slovenský jazyk a literatúra pre stredné školy. Elfa, s.r.o., Košice. 2010. ISBN: 978-80.8086-150-6

Internetové zdroje

5. Interaktívne tabule [online]. skolstvo.sofos.sk, [cit. 11.3.2014]. Dostupné na [www: http://skolstvo.sofos.sk/interaktivne-tabule](http://skolstvo.sofos.sk/interaktivne-tabule)
6. Pedagogické inovácie na Slovensku z pohľadu učiteľov a riaditeľov ZŠ [online]. statpedu.sk, [cit. 06.3.2014]. Dostupné na [www: http://www.statpedu.sk/vyskumne_ulohy/pedagogicke_inovacie.pdf](http://www.statpedu.sk/vyskumne_ulohy/pedagogicke_inovacie.pdf)
7. Tvorivé písanie v mladšom školskom veku [online]. pulib.sk, [cit. 09.3.2014]. Dostupné na [www: http://www.pulib.sk/elpub2/PF/Klimovic1/pdf_doc/2.pdf](http://www.pulib.sk/elpub2/PF/Klimovic1/pdf_doc/2.pdf)

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Nespisovné slová - text s úlohami

Príloha 2 Tvorivé písanie – balada Turčín Poničan

Príloha 3 Tvorivé písanie – pieseň

Príloha 1 Nespisovné slová - text s úlohami

„No a teraz by sme pristúpili k odovzdaniu odmien našim družstevníkom, - vyhlásil predseda Janko Šlivník a postavil sa pred stôl. – Ja a chlapi sme sa rozhodli dať odmeny tým, čo majú odrobených najviac jednotiek. Pri zrachovaní nám vyšla Johana Ovšena a na druhé miesto prišiel Janko Dzijak - traktorista. Johane dávame puketu a dvesto korún na ruku dodatočne. Jankovi vyplácame v hotovosti tristo korún, bo ma štyri deti a peniaze sa mu pridajú. A teraz by chcel agronóm z okresu, inžinier, súdruh, povedať svoje. – Predseda Janko Šlivník si utrel zapotené čelo do rukáva.“

A servus, Feri, čo ty tu? Už nerobíš v Strážskom? To tvoj kočič? No a malý kopirdanik je kde? Ešte v špitáli, hej? No šikovný si chlop, Feri. Šak Maňa jak šifoner, tá môže rodiť každý rok. Pozdrav ju.

ZIMKOVÁ, M.: *Pásla kone na betóne a iné* (upravený text)

Úlohy:

1. Vyhľadajte v texte slová, ktoré sa nepoužívajú na oficiálnej úrovni, nemajú celospoločenskú platnosť. Zakrúžkujte ich.
2. Vysvetlite význam týchto slov, nahraďte ich inými slovami.
3. Popíšte komunikačné situácie, pri ktorých by sa tieto slová mohli použiť.

Príloha 2 Tvorivé písanie – balada Turčín Poničan

Turčín Poničan

...A tak hneď na cestu sa vybrali,
bo času veľa nemali.

Vybrali sa do tej Uhorskej zeme,
no babička iba chvíľu ide a potom drieme.

Prvý mesiac rezko vykračujú,
druhý mesiac už nohy čujú,

no tretí mesiac najťažší je
a všetkým iba srdce bije.

Joj, babička sa najviac bojí,
že nevyhrá v tom ťažko boji.

Že už neuvidí svoju chalúpku, dvorček...,
že nezasadne na svoj stolček.

Nakoniec predsa do dediny dorazila,
tam, kde toľké roky žila.

A keď pred svojím domčekom zastala,
smrť na jazyku mala.

A keď dnu vstúpila,
dušu vypustila.

Pavína H.

Výber veršov:

- M: Ráno vstanem som čarovný
Som Boss v tejto triede nik mi nie je rovný
Mrkne na mňa Zuzi
Adam niečo tuší
Kašlem na to on je riedky
Ako mojej babky pletky
- Z: I-ponom sa fotím
Duck face si tam hodím
Mrknem na Mireca (on je proste cool)
Čo tam taký Adam (ten je vrchol núl)
Na facebooku mám také loly
Čo nečekli tí sú voli
- M: Prišla nová učka
Bola to s ňou fuška
Prežiť jednu hodinu
Jak zabíjať hydinu
Zo 70-tych háro
Rozhejgané fáro
- Z: Fastfoodom sa plní
Tuk sa pri tom vlní
Poníženie módy
U mňa mínus body
Mirec si to myslí tiež
Napísal mi na pokec
- M: Zuzi to je špica
A chutí jej pizza
Odvaha a štýl
Správny sexepíl
- Z: Svaly jak Schwarzenegger
Prosto je to rebel
Aha už ide
Kto vie s čím príde
- M: Ideš dnes večer von
- Z: A to myslíš na betón?
- M: Jasné do mekáča
- Z: ňé tam sa triedna máča

(Vilo, Klaudia, Jonatán, Lenka)